

KVALITA-PRIORITA EKOLOGICKÉHO POĽNOHOSPODÁRSTVA

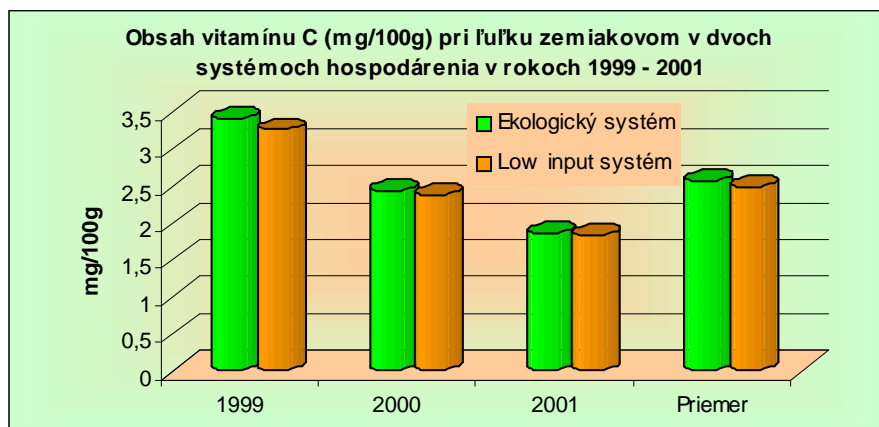
Zuzana Lehocká, Marta Klimeková

Abstrakt

Cieľom ekologického poľnohospodárstva je výroba vysokokvalitných potravín pri využití metód šetrných k životnému prostrediu. Definíciu kvality v oblasti ekologického poľnohospodárstva treba doplniť v porovnaní s kvalitou chápanou v klasickom poňatí o nové morálno-etické a socio - ekologické aspekty. Z tohoto hľadiska kvalita predstavuje i hodnotu celého produkčného systému, v ktorom sa tento odohráva a pôsobí na životné prostredie. Legislatívne zatiaľ táto kvalita nie je definovaná, možnosť definície poskytuje skutočnosť, že bioprodukty a biopotraviny boli vyprodukované a kontrolované podľa príslušných pravidiel vyplývajúcich zo zákona s tým, že tieto musia spĺňať limity príslušných akostných a hygienických noriem pre bežné potraviny. Pre obchod s potravinami zostáva základom štandardná kvalita a postupne sa prehlbujú požiadavky ako na kvalitu produktu, tak i na kvalitu trvalo udržateľného produkčného procesu.

Nutričná kvalita

Nutričnou alebo tiež i výživnou kvalitou rozumieme pozitívne vplyvy na konzumentov, tzn. obsah látok priaznivo sa uplatňujúcich vo výžive. Výsledky porovnávacích štúdií ekologickej produkcie s konvenčnou produkciou sa rôznia. V mnohých prípadoch sa uvádza pri ekologickej produkcii obsah bielkovín s výhodnejším aminokyselinovým zastúpením, vyšším obsahom vitamínov a podobne. V našich pokusoch sme porovnávali obsah vitamínu C v zemiakoch z rôznych systémov pestovania. Výsledky uvádzame v grafe 1. V odbornej literatúre sa možno stretnúť i s poznatkami o nižšej nutričnej hodnote ekologickej produkcie, týka sa to najmä obsahu bielkovín, mokrého lepku pri pšenici letnej f. ozimnej, ako následku nižšej dusíkatej výživy, tieto predpoklady sa potvrdili i v našich pokusoch. Porovnávacie štúdie potvrdili, že metódy založené výlučne na chemickej analýze nedostatočne definujú dôležité nutričné rozdiely pri určovaní rôznej dopestovanej produkcie. Pomocou experimentov a testov na preferenciu krmiva u králikov, sliepok a laboratórnych potkanov možno dokázať pozitívny vplyv ekologického krmiva na parametre plodnosti, kvalitu vajec a preferenciu krmiva.

Technologická kvalita

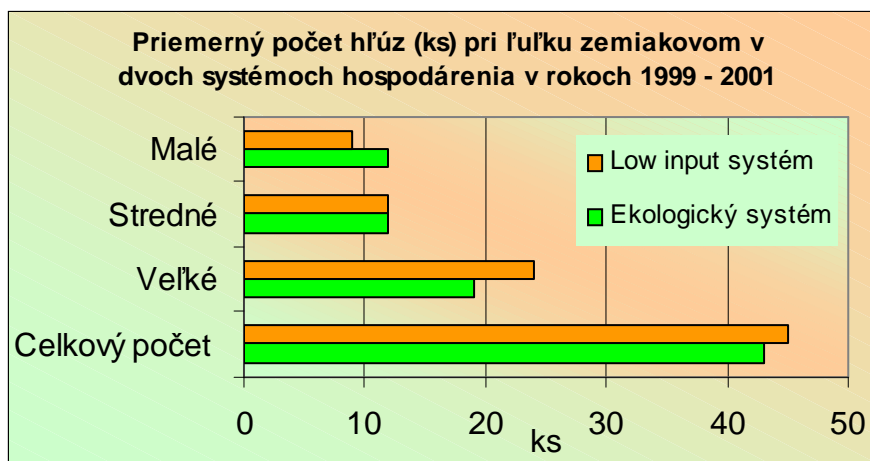
Je dôležitým ukazovateľom pre spracovateľa, udáva možnosť spracovania suroviny na potravinársky výrobok požadovanej kvality. Podľa mnohých autorov spôsob ekologického pestovania nespôsobil zhoršenie sladovníckej kvality jačmeňa siateho jarného, avšak spôsobil zníženie úrod. Tieto výsledky potvrdili i naše výskumy v pokusoch na pracovisku VÚRV Piešťany. Výsledky výskumu potvrdili vyšší obsah vitamínu C a nižší obsah vody v produktoch pochádzajúcich z ekologického systému pestovania, z tohto dôvodu majú ekologické produkty dlhšiu trvácnosť, týka sa to najmä zeleniny, ovocia, zemiakov.

Senzorická kvalita

Vo všeobecnosti porovnávacie štúdie poskytujú rôzne výsledky týkajúce sa senzorickej kvality ekologickej produkcie, je to najmä z dôvodu rôznej metodológie. Treba poznamenať, že konečný spotrebiteľ je ovplyvňovaný pri svojom výbere hlavne senzoricou alebo tiež organoleptickou kvalitou. Hmotnosť, farba, tvar a vonkajšia vzhľadová bezchybosť produkcie ju predurčuje pre jednotlivé kategórie a tým pre cenové relácie jednotlivých tried.

Optimálnu senzorickú kvalitu je ľahšie dosiahnuť konvenčným pestovaním t.j. hnojením priemyselnými hnojivami, použitím pesticídov a pod.. Vylúčenie pesticídov môže viesť k zhoršeniu senzorickej kvality ekologickej produkcie. Produkty môžu byť menšie i s viditeľnými znakmi poškodenia, napríklad po chorobách a škodcoch.

Najdôležitejšia otázka zdravotných problémov v rámci zrovnávacích štúdií medzi ekologickou a konvenčnou výživou u ľudí nebola dosiaľ zodpovedaná.. Na Inštitúte Ludwiga Boltzmana k testom preferencie krmiva zvieratami boli použité vzorky konvenčného a ekologicky dopestovaného krmiva. Zvieratá vo väčšine prípadov preferovali ekologické krmivo.

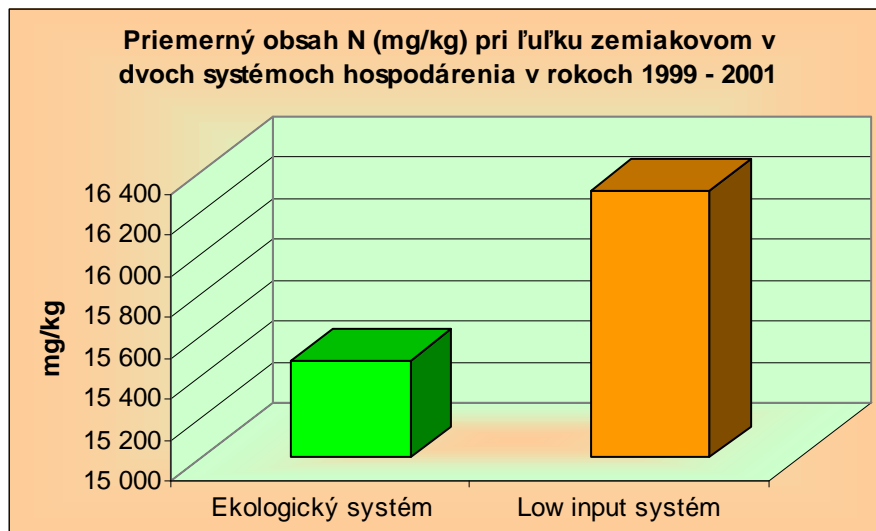
Hygienická kvalita

Konvenčné postupy produkcie potravín sú schopné zabezpečiť vysoké úrody produkcie, ale existuje pri nich reálne riziko znečistenia podzemných vôd, pôd, atď. V tomto kontexte možno použiť dve štúdie porovnávajúce materské mlieko, AUBERT (1987) našiel preukazne nižšie množstvo pesticídnych látok, keď 80% stravy matky pozostávalo z biopotravín a RIST (2003) dokázal nárast nenasýtených mastných kyselín -

zdraviu prospešných s preventívnymi účinkami už pri 50% podiele biopotravín v strave matky.

Obsah nitrátov v produktoch pochádzajúcich z ekologického poľnohospodárstva je vo všeobecnosti nižší ako pri produktoch z konvenčného spôsobu avšak i v ekologickom systéme je reálna možnosť zvýšeného výskytu nitrátov v odôvodnených situáciách.

V oblasti hygienickej kvality v krajinách EÚ už existujú výsledky štúdií o obsahu prírodných toxických látok v potravinových surovinách a je to problém, ktorý najmä pri ekologickej produkcii (bez použitia pesticídov) nemožno podceňovať. Najväčšie riziko v tejto oblasti predstavujú pri obilninách plesne, v našich podmienkach je to deoxynivalenol (DON) fuzáriový toxín. Od roku 2003 i VÚRV Piešťany venuje pozornosť tomuto fenoménu, zatiaľ vlastné výsledky nemáme.

Agronomická kvalita

Dimenzia pojmu kvalita je v ekologickom systéme doplnená i o kvalitu agronomickú, tzn. hnojenie rastlín, výber odrôd, boj proti chorobám a škodcom, skladovanie, distribúcia... Fytosanitárne problémy, ktoré vznikajú i v ekologickom poľnohospodárstve je treba riešiť včasnou a účinnou prevenciou.

Kvalita prostredia - zachovanie biodiverzity

Mnohé vedecké štúdie poukazujú na rozdiely v agrobiologických systémoch. Tieto rozdiely sa prejavujú na obsahu rezíduí pesticídov, vyplavovaní nitrátov, biologickej aktivite pôdy a na biodiverzite.

Výskum v tejto oblasti poukazuje, že rôzne formy ekologického poľnohospodárstva dlhodobo podporujú spôsob ochrany prírodného dedičstva: ochraňovaním a zlepšovaním kvality pôdy, ochranou biodiverzity fauny a flóry, podporovaním rezervoárov hmyzu, rozširovaním diverzity kultúr a druhov. 30 ročný výskum druhovej rozmanitosti, ktorý robil FIBL (Forschungsinstitut für biologischen Landbau) na stacionárnom pokuse DOK vo Švajčiarsku potvrdil, že výskyt drobných (Staphylinidae), bystruškovitých (Carabidae) dážďoviek (Lumbricidae) bol štatisticky preukazne vyšší v bio-dynamickom a ekologickom systéme v porovnaní so systémom konvenčným. (obr. X).

Z prieskumu chovania spotrebiteľov, ktorý vykonali v Nemecku v rámci projektu Ekologických marketingových stratégií a rozvoja vidieka vyplynulo, že spotrebiteľia majú záujem o kúpu bioproduktov najmä z dôvodu lepšej chuti bioproduktov a ochrany životného prostredia. Tento projekt spájajú dva hlavné politické ciele EÚ:

- a) trvale udržateľné poľnohospodárstvo
- b) rozvoj vidieka.

Odtiaľto vychádzajú aj praktické návrhy na využitie marketingových iniciatív a údajov ku kontrole verejných inštitúcií v oblasti rozvoja trhu s bioproduktami a regionálny rozvoj v EÚ a teda i v Slovenskej republike.

V Slovenskej republike sa t.č. ekologické poľnohospodárstvo, výroba biopotravín a uvádzanie bioproduktov a biopotravín do obehu riadi zákonom NR SR č. 415/2002 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon NR SR č. 224/1998 Z.z. o ekologickom poľnohospodárstve a výrobe biopotravín.

Inšpekciou sa rozumie získavanie informácií o stave zhody vstupov, procesov, zariadení a výrobkov so špecifickými a všeobecnými požiadavkami zákona o ekologickom poľnohospodárstve ako aj príslušnými nariadeniami. Každý podnik podlieha minimálne dvakrát ročne kontrole, ktorá je podniku vždy ohlásená. Inšpekcia zahŕňa vždy celý podnik, t.j. pozemky, plodiny, maštale, zvieratá, stroje, skladové priestory ako i ostatné prevádzkové priestory. Inšpektor pri svojej návšteve overí správnosť údajov, skladovú a účtovnú evidenciu. Ak boli predchádzajúcou kontrolou nariadené nápravné opatrenia, skontroluje ich plnenie.

Výsledok inšpekcie je zadokumentovaný do príslušných tlačív a následne je vyhodnotený certifikačným orgánom. Certifikačný orgán vydá na základe prehodnotenia správy certifikát.

Certifikácia poľnohospodárskej produkcie potravín je moderný a účinný nástroj, ktorý sa na trhu v EÚ čoraz viac presadzuje a rozširuje. Umožňuje vzájomnú komunikáciu medzi výrobcom a konečným spotrebiteľom. **Certifikát zaručuje**, že u označených certifikovaných výrobkov môžu spotrebiteľia s istotou očakávať **vysokú kvalitu** produkcie alebo produkčného procesu, na ktorý sa certifikát alebo certifikačná značka vzťahuje. Okrem toho sa certifikát využíva i ako nástroj pre rozvoj, zdokonaľovanie organizácie a riadenia podniku a významne prispieva nielen ku zlepšovaniu kvality produkcie ale i k dosiahnutiu lepšej ekonomickej životaschopnosti a konkurencieschopnosti samotného podniku. Z dôvodu zvýšenia dôvery slovenských spotrebiteľov a hlavne z dôvodu uplatnenia sa na rýchlo sa rozvíjajúcom európskom trhu s bioproduktami a biopotravinami bude musieť absolvovať náš kontrolný a certifikačný systém zložitý proces akreditácie napr. v IOAS (International Organic Accreditation Service), t.j. v akreditačnom orgáne IFOAM.

Ak chceme úspešne vypestovať a predat' bioprodukciiu nesmieme zabudnúť na dodržiavanie nariadení a postupov, ktoré legislatíva vyžaduje, pretože nedodržanie postupov sa stáva problémovým pri udeľovaní certifikátov pre produkciu a následne vzniknú problémy s umiestnením produkcie na trhu. Označovanie slovenských bioproduktov je slovné i grafické obr. X. podľa vyššie uvedeného zákona, v krajinách EÚ je grafické označenie obr. X.

